

Code No. 1505

CLASS : 11th (Eleventh)

Series : 11-April/2021

रोल नं०

संस्कृत

(Only for Fresh/School Candidates)

समय : 2½ घण्टे]

[पूर्णांक : 80

- कृपया जाँच कर लें कि इस प्रश्न-पत्र में मुद्रित पृष्ठ 8 तथा प्रश्न 17 हैं।
- प्रश्न-पत्र में सबसे ऊपर दिये गये कोड नम्बर को छात्र उत्तर-पुस्तिका के मुख्य-पृष्ठ पर लिखें।
- कृपया प्रश्न का उत्तर लिखना शुरू करने से पहले, प्रश्न का क्रमांक अवश्य लिखें।
- उत्तर-पुस्तिका के बीच में खाली पन्ना/ पन्ने न छोड़ें।
- उत्तर-पुस्तिका के अतिरिक्त कोई अन्य शीट नहीं मिलेगी। अतः आवश्यकतानुसार ही लिखें और लिखा उत्तर न काटें।
- परीक्षार्थी अपना रोल नं० प्रश्न-पत्र पर अवश्य लिखें।
- कृपया प्रश्नों का उत्तर देने से पूर्व यह सुनिश्चित कर लें कि प्रश्न-पत्र पूर्ण व सही है, परीक्षा के उपरान्त इस सम्बन्ध में कोई भी दावा स्वीकार नहीं किया जायेगा।

निर्देश: —

- (i) प्रत्येक खण्डम् अधिकृत्य उत्तराणि एकस्मिन् स्थाने क्रमेण लेखनीयानि।
- (ii) प्रश्नसंख्या प्रश्नपत्रानुसारम् अवश्यमेव लेखनीया।
- (iii) श्रेष्ठाङ्गान् प्राप्तये सुवाच्यलेखोऽपेक्ष्यते।

1505

P. T. O.

(2)

1505

खण्ड: 'क'

(पठितावबोधन-खण्डम्)

1. विकासः विद्यालयस्य विषये मित्रं प्रति पत्रमेकम् लिखति। मञ्जूषापदैः रिक्तस्थानानि पूरयित्वा उत्तरपुस्तिकायां लिखत — 1 × 6 = 6

परीक्षाभवनम्

तिथिः

प्रियमित्र अभिनव !

सस्नेहं नमस्ते।

अत्र कुशलम् (i)। अहं स्वविद्यालयस्य (ii) करोमि। मम (iii) भवनम् अतीव विशालम् सुन्दरम् चास्ति। अस्य परीक्षा (iv) शोभनः आगच्छति। अध्यापकाः (v) च अनुशासनप्रियाः सन्ति।

मातृपितृचरणयोः मम प्रणामाः निवेदनीयाः।

भवदीयः मित्रम्

(vi)

मञ्जूषा

विकासः, छात्राः, तत्रास्तु, विद्यालयस्य, वर्णनम्, परिणामः।

2. अधोलिखितगद्यांशं पठित्वा प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन एकपदेन लिखत — 1 × 3 = 3

उष्णमश्नीयात्, उष्णं हि भुज्यमानं स्वदते, भुक्तं चाग्निमौदर्यमुदीरयति, क्षिप्रं जरां गच्छति, वातमनुलोमयति, श्लेष्माणं च परिहासयति, तस्मादुष्णमश्नीयात्।

(क) कीदृशम् अश्नीयात् ?

(ख) उष्णं भुज्यमानं कदा जरां गच्छति ?

(ग) उष्णं भुज्यमानं वातम् किं करोति ?

1505

3. अधोलिखितश्लोकं पठित्वा प्रश्नोत्तराणि संस्कृतेन एकपदेन लिखत — 1 × 2 = 2
- पतितैः पतमानैश्च पादपस्थैश्च मारुतः।
कुसुमैः पश्य सौमित्रे ! क्रीडन्निव समन्ततः॥
- (क) मारुतः क्रीडन् इव कैः अवलोक्यते ?
(ख) अत्र 'सौमित्रे' इति सम्बोधनं कस्मै वर्तते ?
4. रेखांकितपदानि आधृत्य प्रश्ननिर्माणं कुरुत — 1 × 3 = 3
- (क) ज्योतिषां ज्योतिः मनः कश्यते।
(ख) शिशितौ सरितः तीरैः भान्ति।
(ग) आकाशे अकाला अपि मेघाः प्रादुर्भवन्।
5. अधोलिखितप्रश्नानां प्रदत्तोत्तरविकल्पेषु एकं शुद्धविकल्पं विचित्य उत्तरपुस्तिकायां लिखत — 1 × 17 = 17
- (क) 'घटना + एका' अत्र किं सन्धिपदम् ?
(i) घटनाका	(ii) घटनैका
(iii) घटनका	(iv) घटका
- (ख) 'तत् + निकटे' अत्र किं सन्धिपदम् ?
(i) तन्निकटे	(ii) तत्कटे
(iii) तनिके	(iv) तन्कटे
- (ग) 'इहैव' अत्र किं सन्धिच्छेदपदम् ?
(i) इ + व	(ii) इहै + व
(iii) इह + एव	(iv) एहि + व
- (घ) 'भासुरास्ते' अत्र का सन्धिः ?
(i) दीर्घसन्धिः	(ii) गुणसन्धिः
(iii) व्यञ्जनसन्धिः	(iv) विसर्गसन्धिः

(ड) 'वनानाम् अन्ताः' अत्र किं समस्तपदम् ?

(i) वनान्ताः	(ii) वनतः
(iii) वहितः	(iv) वहितः

(च) 'पूर्वम् अनतिक्रम्य' अत्र किं समस्तपदम् ?

(i) पूर्वतिक्रम्य	(ii) पूर्वयथाम्
(iii) यथापूर्वम्	(iv) पूर्वयथा

(छ) 'अपरिणतम्' अत्र कः समासः ?

(i) नञ्त्तत्पुरुषः	(ii) कर्मधारयः
(iii) द्वन्द्वः	(iv) अव्ययीभावः

(ज) 'वर्णप्रसादम्' अत्र किं विग्रहपदम् ?

(i) वर्णम् प्रसादे	(ii) वर्णस्य प्रसादम्
(iii) वर्ण प्रसादे	(iv) वर्ण प्रासादे

(झ) 'ज्वालानुगतेन मारुतेन' अत्र किम् विशेषणपदम् ?

(i) ज्वाला	(ii) गतेन
(iii) ज्वालानुगतेन	(iv) मारुतेन

(ञ) 'सलिलतीरवासिनः पक्षिणः' अत्र किम् विशेषणपदम् ?

(i) सलिल	(ii) वासिनः
(iii) पक्षिणः	(iv) सलिलतीरवासिनः

(ट) 'निशितः खड्गः' अत्र किम् विशेष्यपदम् ?

(i) निशा	(ii) तः
(iii) निशितः	(iv) खड्गः

(ठ) 'अदीनाः' इति पदस्य विलोमपदं किम् ?

(i) अदेवः	(ii) दीनाः
(iii) प्रदीपः	(iv) प्रमुखः

(ड) 'जल्पन्' इति पदस्य विलोमपदं किम् ?

(i) अजल्पन्	(ii) रूपम्
(iii) प्रियम्	(iv) देवम्

(ढ) 'पर्जन्यः' अत्र किम् पर्यायपदम् ?

(i) खगः	(ii) मेघः
(iii) रूपः	(iv) धनः

(ण) 'कालः' अत्र किं पर्यायपदम् ?

(i) रूपः	(ii) देवः
(iii) समयः	(iv) रामः

(त) 'पतमानः' इति पदे कः प्रत्ययः ?

(i) क्त्वा	(ii) शानच्
(iii) शतृ	(iv) क्त

(थ) 'रक्ष् + तुमुन्' संयोगे किं रूपम् ?

(i) रक्षितः	(ii) रक्षितवान्
(iii) रक्षितुम्	(iv) रक्षिता

6. प्रदत्तोपपदविभक्तिवाक्येषु उचितविभक्तिप्रयोगं कुरुत —

1 × 3 = 3

- (क) परितः वृक्षाः सन्ति। (गृहम्/गृहे)
 (ख) मोहनः सह क्रीडति। (मित्रैः/मित्रात्)
 (ग) नमः। (देवस्य/देवाय)

7. यथानिर्दिष्टशब्दरूपाणि लिखत – 1 × 3 = 3
- (क) 'राम' शब्दस्य प्रथमा द्विवचने।
 (ख) 'गुरु' शब्दस्य चतुर्थी एकवचने।
 (ग) 'नदी' शब्दस्य प्रथमा बहुवचने।
8. यथानिर्दिष्टधातुरूपाणि लिखत – 1 × 3 = 3
- (क) 'भू' धातुः लङ्लकारस्य प्रथमपुरुषस्य एकवचने।
 (ख) 'गम्' धातुः लट्लकारस्य उत्तमपुरुषस्य एकवचने।
 (ग) 'अस्' धातुः लट्लकारस्य प्रथमपुरुषस्य द्विवचने।
9. प्रदत्तछन्दस्सु **एकस्य** लक्षणोदाहरणं संस्कृतभाषया लिखत – 3
- (क) इन्द्रवज्रा।
 (ख) उपेन्द्रवज्रा।
 (ग) अनुष्टुप्।
10. प्रदत्तालंकारेषु **एकस्य** लक्षणोदाहरणं संस्कृतभाषया लिखत – 3
- (क) यमकः।
 (ख) अनुप्रासः।
 (ग) उपमा।

खण्डः 'ख'

(रचनात्मकलेखन-खण्डम्)

11. प्रदत्तकविषु **एकस्य** परिचयं हिन्दीभाषया लिखत – 5
- (क) अरविन्दघोषः।
 (ख) आयुर्वेदाचार्यः चरकः।
 (ग) महर्षिः वाल्मीकिः

12. प्रदत्तपुस्तकेषु *एकस्य* परिचयं हिन्दीभाषया लिखत — 5

- (क) गीताञ्जलिः।
 (ख) रामायणम्।
 (ग) चरकसंहिता।

13. अधोलिखितगद्यांशस्य सप्रसंग-सरलार्थं हिन्दीभाषया लिखत - 5

अथ तस्य महात्मनः पुण्योपचयात् सत्याधिष्ठानबलात् च समन्ततः तोयपरिपूर्णाः गम्भीरमधुरनिर्घोषा अकाला अपि कालमेघाः विद्युल्लताऽलङ्कृता प्रादुरभवन्।

अथवा

किञ्च यदि मन्यसे तदा निर्भयस्थानं त्वां प्रापयामि। यवन उवाच - राजन् मैवं ब्रूहि।

14. अधोलिखितश्लोकस्य सप्रसंग-सरलार्थं हिन्दीभाषया लिखत - 5

जलं प्रसन्नं कुसुमप्रहासं क्रोञ्चस्वनं शालिवनं विपक्वम्।
 मृदुश्च वायुर्विमलश्च चन्द्रः शंसन्ति वर्षव्यपनीतकालम्।।

अथवा

सङ्गच्छध्वं सं वदध्वं सं वो मनांसि जानताम्।
 देवा भागं यथा पूर्वे सञ्जानाना उपासते।।

15. प्रदत्तसूक्तिषु *एकस्य* भावार्थं हिन्दीभाषया लिखत — 2

- (क) अदीनाः स्याम शरदः शतम्।
 (ख) शृण्वन्तु ये पञ्चनदेषु शूराः।
 (ग) दयालुः पुरुषः श्रेष्ठः सर्वजन्तूपकारकः।

16. स्वरसन्धेः *अथवा* विसर्गसन्धेः परिभाषां सोदाहरणं हिन्दीभाषया लिखत। 2

17. अधोलिखितम् अनुच्छेदं पठित्वा प्रदत्तप्रश्नानाम् उत्तराणि संस्कृतपूर्णवाक्येन लिखत — $2 \times 5 = 10$

संस्कृतभाषा विश्वस्य सर्वासु भाषासु प्राचीनतमा अस्ति। अस्याः साहित्यम् समृद्धमस्ति। संसारस्य प्राचीनतमाः ग्रन्थाः चत्वारः वेदाः संस्कृतभाषायां विद्यन्ते। अस्माकं संस्कृतिः संस्कृताश्रिताः वर्तते। अस्यामेव अस्माकम् भूतं भविष्यञ्च सन्निहितम् अस्ति।

- (क) संस्कृतभाषा विश्वस्य सर्वासु भाषासु कीदृशी अस्ति ?
- (ख) संस्कृतस्य साहित्यं कीदृशं वर्तते ?
- (ग) वेदाः कति सन्ति ?
- (घ) अस्माकं का संस्कृताश्रिता वर्तते ?
- (ङ) अस्य अनुच्छेदस्य समुचितं शीर्षकं लिखत।

